

Sygn. akt I ACa 224/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 sierpnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący SSA Jolanta Grzegorzcyk

Sędziowie SA Krystyna Golinowska (spr.)

del. SO Paweł Hochman

Protokolant sekretarz sądowy Lidia Milczarek

po rozpoznaniu w dniu 23 sierpnia 2016 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa (...) **Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł.**

przeciwko **T. N., A. Ł. i K. H.**

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności

na skutek apelacji strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 17 grudnia 2015 r. sygn. akt II C 1832/12

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. na rzecz T. N., A. Ł.**

i K. H. solidarnie kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 224/16

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 17 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy w Łodzi oddalił powództwo (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. skierowane przeciwko T. N., A. Ł. i K. H. o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci aktu notarialnego z dnia 26 kwietnia 2007 r. sporządzonego przez notariusza R. K., rep. A nr 2417/2007, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności postanowieniem Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 16 listopada 2012 r., sygn. akt III Cz 1769/12.

Sąd Okręgowy poczynił następujące ustalenia faktyczne, które Sąd drugiej instancji podziela i przyjmuje za własne.

W dniu 21 marca 2007 r. przed notariuszem R. K. zawarta została umowa przedwstępna sprzedaży nieruchomości położonej w Ł. przy ul. (...) bez numeru, stronami której byli między innymi J. N. i T. N. jako sprzedający oraz powodowa spółka jako kupujący. Strony ustaliły cenę sprzedaży na kwotę 3.600.000 zł, zaś termin zawarcia umowy

przrzeczonej na 15 kwietnia 2007 r. Aneksem z dnia 16 kwietnia 2007 r. wydłużono termin zawarcia umowy przrzeczonej do 15 maja 2007 r.

W wykonaniu powyższej umowy, w dniu 26 kwietnia 2007 r. przed notariuszem R. K., rep. A nr 2417/2007, zawarta została przrzeczona umowa sprzedaży, w której strony określiły, że część ceny w wysokości 600.000 zł należna J. i T. małżonkom N. (współwłaścicielom w 8/30 częściach), A. i A. małżonkom B. (współwłaścicielom w 8/30 częściach) oraz J. B. (współwłaścicielowi w 8/30 częściach) miała być zapłacona do 7 maja 2007 r., zaś część ceny w wysokości 2.400.000 zł należna wskazanym osobom miała zostać zapłacona najpóźniej w ostatnim dniu 61 miesiąca kalendarzowego licząc od kwietnia 2007 roku. Co do obowiązku zapłaty kwoty 2.400.000 zł spółka (...) poddała się egzekucji stosownie do przepisu art. 777 § 1 pkt 4 k.p.c.

W dniu 30 lipca 2011 r. J. N. zmarł, a spadek po nim nabyły pozwane: żona T. N. oraz córki A. Ł. i K. H. po 1/3 części każda z nich.

Postanowieniem Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 16 listopada 2012 r., sygn. akt III Cz 1769/12, powyższemu tytułowi egzekucyjnemu w postaci aktu notarialnego z dnia 26 kwietnia 2007 r., rep. A nr 2417/2007, nadana została klauzula wykonalności co do obowiązku zapłaty przez (...) Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. na rzecz J. B., A. B., A. B. oraz T. N., A. Ł. i K. H. jako spadkobiercy J. N. kwoty 2.400.000 zł.

Na podstawie powyższego tytułu wykonawczego, komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w Pabianicach M. K. wszczął na wniosek A. B., A. B., T. N., A. Ł. i K. H. przeciwko dłużnikowi spółce (...) postępowanie egzekucyjne w sprawie Km 2796/12. Na rzecz pozwanych wyegzekwowana została kwota 800.000 zł należności głównej wraz z kosztami zastępstwa adwokackiego w egzekucji i kosztami postępowania egzekucyjnego.

Postanowieniem z dnia 24 maja 2013 r. organ egzekucyjny orzekł o ukończeniu postępowania egzekucyjnego przeciwko spółce (...) wobec wyegzekwowania na rzecz wierzycieli całej należności wynikającej z tytułu wykonawczego i pozostawieniu tytułu wykonawczego w aktach.

Sąd Okręgowy podkreślił, że między stronami bezsporna była okoliczność, iż w oparciu o kwestionowany tytuł wykonawczy świadczenie zostało w całości wyegzekwowane.

Następnie stwierdził, że powód zgłosił w rozpoznawanej sprawie żądanie pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności, na podstawie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Przedmiotem sporu w ramach powództwa opozycyjnego jest wykonalność tytułu wykonawczego. Może ono zostać wytoczone dopiero po nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności, nawet jeżeli nie doszło jeszcze do wszczęcia egzekucji. Wyrok pozbawiający tytuł wykonawczy wykonalności uniemożliwia egzekucję na podstawie takiego tytułu. Powołując się na poglądy wyrażane w judykaturze, Sąd I instancji podniósł, że takie określenie przedmiotu sporu oznacza, iż dłużnik traci prawo do wytoczenia powództwa opozycyjnego z chwilą wyegzekwowania przez wierzyciela świadczenia objętego tytułem wykonawczym, co nie odbiera mu możliwości poszukiwania sądowej ochrony jego praw w odrębnym postępowaniu. Innymi słowy powództwo przeciwegzekucyjne może być realizowane tylko pod warunkiem, że istnieje potencjalna możliwość wykonania tytułu wykonawczego. W konsekwencji żądanie pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności nie może być skutecznie złożone po wyegzekwowaniu należności w całości.

W tych warunkach, wobec ustalenia, że komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w Pabianicach M. K. wyegzekwował na rzecz wierzycieli całą należność wynikającą z przedmiotowego tytułu wykonawczego oraz postanowieniem z dnia 24 maja 2013 r. zakończył postępowanie egzekucyjne prowadzone przeciwko powodowej spółce w sprawie Km 2796/12, Sąd Okręgowy uznał, iż w chwili wyrokowania strona powodowa utraciła już prawo do skutecznego kwestionowania tego tytułu w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego z art. 840 § 1 k.p.c., co skutkowało jego oddaleniem.

Orzeczenie o kosztach procesu Sąd meriti uzasadnił treścią art. 98 k.p.c., zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania.

Apelację od powyższego wyroku wywiodła powódowa spółka, zaskarżając go w całości i wnosząc o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o jego zmianę i uwzględnienie powództwa oraz zasądzenie solidarnie od pozwanych na rzecz powoda kosztów procesu.

Skarżący zarzucił zaskarżonemu rozstrzygnięciu naruszenie prawa materialnego, to jest art. 840 § 1 pkt 2 w zw. z art. 189 k.p.c. w zw. z art. 410 k.c. wobec przyjęcia, że z chwilą wyegzekwowania przez pozwane całej wierzytelności objętej przedmiotowym tytułem wykonawczym, na moment wyrokowania powód utracił prawo jego kwestionowania w drodze powództwa opozycyjnego, podczas gdy pozew o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności został wniesiony już dwa dni po dacie wszczęcia postępowania egzekucyjnego w sprawie Km 2796/12, zaś fakt prowadzenia postępowania sądowego przez okres 36 miesięcy nie był w żadnym stopniu spowodowany przez apelującego. Podniósł, że istotnie w literaturze przedmiotu oraz orzecznictwie wyrażane jest spójne zapatrywanie, iż dłużnik traci prawo wytoczenia powództwa opozycyjnego z chwilą wyegzekwowania przez wierzyciela świadczenia objętego tytułem wykonawczym. W orzecznictwie sądowym zwraca się również uwagę na wzajemne relacje postępowania z powództwa opozycyjnego, postępowania o ustalenie oraz o zwrot świadczenia nienależnego. W kontekście konkurencyjności roszczeń wywodzonych z faktu spełnienia świadczenia objętego kwestionowanym tytułem wykonawczym wskazuje się ponadto, że w ramach postępowania innego niż powództwo opozycyjne nie ma możliwości zwalczania tytułu wykonawczego ani kwestionowania prawidłowości prowadzonego na jego podstawie postępowania egzekucyjnego. W innym postępowaniu dłużnik nie ma zatem możliwości powoływania się na przykład na przedawnienie roszczenia stwierdzonego takim tytułem. Ponadto, skarżący wskazał, że przywołana przez Sąd I instancji ujemna przesłanka procesowa skutkująca oddaleniem powództwa ma charakter *contra legem*, gdyż w dyspozycji art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. wymieniona została jedynie przesłanka pozytywna w postaci wykazania przez dłużnika zdarzeń niweczających uprawnienie wierzyciela wynikające ze zwalczanego tytułu wykonawczego.

Mając powyższe na uwadze, w okolicznościach niniejszej sprawy, należy wziąć pod uwagę, że pozew został wniesiony w trakcie toczącego się postępowania egzekucyjnego, po wyczerpaniu przez dłużnika możliwości wstrzymania czynności egzekucyjnych w trybie art. 822 k.p.c. Nie jest przy tym właściwe wywodzenie przez Sąd *meriti* ujemnych dla powoda konsekwencji procesowych z faktu trwania postępowania sądowego przez 36 miesięcy oraz ostatecznego nieuwzględnienia zgłoszonego już w pozwie wniosku o zabezpieczenie powództwa poprzez zawieszenie postępowania egzekucyjnego, co pozostawało poza sferą działań skarżącego. Z kolei wydanie wyroku uwzględniającego powództwo opozycyjne, mimo wyegzekwowania świadczenia objętego kwestionowanym tytułem wykonawczym, miałoby z punktu widzenia dłużnika przesądzać znaczenie w kontekście wygaśnięcia egzekwowanego zobowiązania w ramach postępowania o zwrot nienależnego świadczenia.

W odpowiedzi na apelację pozwane wniosły o jej oddalenie i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Zgodzić się należy ze skarżącym, że dłużnik nie ma innej możliwości zwalczania tytułu wykonawczego jak w drodze powództwa opozycyjnego. Przedmiotem sporu w postępowaniu wywołany takim powództwem jest bowiem wykonalność tytułu wykonawczego. Jego celem natomiast jest pozbawienie tytułu tej wykonalności, jeżeli prowadzenie egzekucji na podstawie tego tytułu narusza prawa podmiotowe dłużnika wynikające z prawa materialnego. W razie uwzględnienia powództwa opozycyjnego, na podstawie danego tytułu wykonawczego, w zakresie określonym w wyroku, nie może już być prowadzona egzekucja. Z tego względu, w myśl zgodnego stanowiska doktryny i orzecznictwa, w razie wyegzekwowania należności objętej tytułem wykonawczym powództwo opozycyjne staje się bezprzedmiotowe. Sąd pierwszej instancji przytoczył szereg judykatów, w których wyrażono pogląd o istnieniu takich ram czasowych realizacji powództwa opozycyjnego. Ostatnio wypowiedział się w tym przedmiocie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 lutego 2015 r., w sprawie IV CSK 272/14, wyjaśniając że dłużnik traci prawo wytoczenia powództwa przewidzianego w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. z chwilą wyegzekwowania przez wierzyciela świadczenia objętego

tytułem wykonawczym. Powództwo opozycyjne ma charakter powództwa zmierzającego do wydania orzeczenia konstytucyjnego, gdyż wyrok taki przekształca istniejący dotąd między stronami stosunek prawny i działa ex nunc. Celem powództwa opozycyjnego jest udaremnienie możliwości przeprowadzenia jakiegokolwiek egzekucji i powód w pełni osiąga cel związany z tym powództwem, jeżeli uzyska rozstrzygnięcie stwierdzające, że tytuł został pozbawiony wykonalności. Sąd Apelacyjny podziela powyższe stanowisko.

Nie sposób natomiast podzielić argumentacji apelującego, że powyższa - jak to określił - ujemna przesłanka procesowa skutkująca oddaleniem powództwa ma charakter contra legem, gdyż nie została wymieniona w dyspozycji art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Skoro, jak wyżej wskazano, powództwo przeciwegzekucyjne może być realizowane tylko pod warunkiem, że istnieje potencjalna możliwość wykonania tytułu wykonawczego, w konsekwencji żądanie pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności staje się bezprzedmiotowe po wyegzekwowaniu należności w całości. Z chwilą zatrzymania tytułu wykonawczego w aktach egzekucyjnych i opatrzenia go przez komornika wzmianką w trybie art. 816 § 1 k.p.c. - jak to miało miejsce w niniejszej sprawie - nie istnieje już podstawa do wszczęcia egzekucji zobowiązań objętych tytułem egzekucyjnym, a więc nie istnieje też podstawowa przesłanka akcji opozycyjnej. Odpada zatem cel wydania wyroku pozbawiającego tytuł wykonawczy wykonalności. Wbrew stanowisku skarżącego nie ma znaczenia dla oceny powyższej przesłanki skuteczności powództwa wytoczonego na podstawie art. 840 § 1 k.p.c. fakt, że istniała ona w chwili wytoczenia powództwa. Zauważyć bowiem należy, że stosownie do art. 316 § 1 k.p.c. sąd zobligowany jest wydać wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy.

Jak trafnie podniósł Sąd pierwszej instancji, omówiony wyżej przedmiot sporu w sprawach wytoczonych w trybie art. 840 § 1 k.p.c. oznacza, że dłużnik traci prawo do wytoczenia powództwa opozycyjnego z chwilą wyegzekwowania przez wierzyciela świadczenia objętego tytułem wykonawczym, co nie odbiera mu możliwości poszukiwania sądowej ochrony jego praw w odrębnym postępowaniu. Bezzasadny jest natomiast zarzut naruszenia art. 410 k.c. W postępowaniu o zwrot niesłusznie ściągniętego świadczenia przedmiotem sporu nie jest pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego, lecz określona kwota. Co więcej, wbrew zapatrywaniu apelującego, w postępowaniu w przedmiocie roszczenia kondykcijnego wykonalność tytułu wykonawczego nie ma prejudycjalnego znaczenia, gdyż w tym wypadku sąd w ogóle nie bada tej kwestii, ale fakt wystąpienia zdarzenia, którego skutkiem jest wygaśnięcie zobowiązania przed jego wyegzekwowaniem, czy też ze względu na jego naturalność niemożność jego spełnienia wbrew woli dłużnika.

Podobnie, nie można podzielić zarzutu naruszenia art. 189 k.p.c. Przedmiotem rozpoznania w przedmiotowej sprawie nie było bowiem powództwo o ustalenie. Powód swoje żądanie wywodził na podstawie przepisu art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., w którym uregulowano zostało powództwo o ukształtowanie prawa i tylko przesłanki tego roszczenia były przedmiotem oceny sądu meriti.

Z tych wszystkich względów prawidłowo przyjął Sąd Okręgowy, że ze względu na stan postępowania egzekucyjnego w sprawie Km 2796/12, w toku którego wyegzekwowano w całości świadczenie objęte przedmiotowym tytułem wykonawczym, należało uznać, iż w chwili wyrokowania powodowa spółka utraciła już prawo do skutecznego kwestionowania tego tytułu w drodze powództwa opozycyjnego.

Z tych wszystkich względów apelacja podlegała oddaleniu jako bezzasadna, na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach instancji odwoławczej orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., obciążając stronę powodową kosztami zastępstwa procesowego pozwanych w postępowaniu apelacyjnym.